

Гори мої високії,
Не так і високі,
Як хороші, хорошії,
Блакитні здалека.
З Переяслава старого,
З Виблої могили¹,
Ще старішої... мов ті хмари,
Що за Дніпром сіли.
Іду я тихою ходою,
Дивлюсь — аж он передо мною,
Неначе дива виринають,
Із хмари тихо виступають,
Обрив високий, гай, байрак;
Хатки біленькі виглядають,
Мов діти в білих сорочках
У піжмурки в яру гуляють,
А долі сивий наш козак
Дніпро з лугами виграває.
А онде, онде за Дніпром,
На пригорі, ніби капличка,
Козацька церква невеличка
Стоїть з похиленим хрестом.
Давно стоїть, виглядає
Запорожця з Лугу...
З Дніпром своїм розмовляє,
Розважав тугу.
Оболонками старими,
Мов мертвець очима
Зеленими, позирає
На світ з домовини.
Може, чаєш оновлення?
Не жди тії слави!
Твої люде окрадені,
А панам лукавим...
Нащо здалась козацькая
Великая слава?!..
І Трахтемиров² геть горою
Нечепурні свої хатки
Розкидав з долею лихою,
Мов п'яний старець торбинки.
А он старе Монастирище³,
Колись козацьке село,
Чи те воно тойді було?..
Та все пішло царям на грище:

І Запорожжя, і село...
І монастир святий, скарбниця,—
Все, все неситі рознесли!..
А ви? ви, гори, оддали!!
Бодай ніколи не дивиться
На вас, проклятіі!! Ні, ні...
Не ви прокляті... а гетьмани,
Усобники, ляхи погані!!
Простіть, високії, мені!
Високії! і голубії!
Найкращі в світі! найсвятії!
Простіть!.. Я богу помолюсь...
Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого бога,
За неї душу погублю!

Над Трахтемировим високо
На кручі, ніби сирота
Прийшла топитися... в глибокім,
В Дніпрі широкому... отак
Стоїть одним одна хатина...
З хатини видно Україну
І всю Гетьманщину кругом⁴.
Під хатою дідусь сивенький
Сидить, а сонечко низенько
Уже спустилось над Дніпром.
Сидить, і дивиться, і дума,
А сльози капають... «Гай! гай!..—
Старий промовив.— Недоуми!
Занапали божий рай!..
Гетьманщина!!..» І думнее
Чоло похмаріло...
Мабуть, щось тяжке, тяжкее
Вимовить хотілось?
Та не вимовив...

«Блукав я по світу чимало,
Носив і свиту, і жупан...
Нащо вже лихо за Уралом
Отим киргизам, отже й там,
Єй же богу, лучче жити,

Ніж нам на Україні.
А може, тим, що киргизи
Ще не християни?..
Наробив ти, Христе, лиха!
А переіначив
Людей божих?! Котилися
І наші козачі
Дурні голови за правду,
За віру Христову,
Упивались і чужої,
І своєї крові!..
А получчали?.. ба де то!
Ще гіршими стали,
Без ножа і автодафе
Людей закували
Та й мордують... Ой, ой, пани,
Пани християне!..»
Затих мій сивий, битий тугою,
Поник старою буй-головою.
Вечернє сонечко гай золотило,
Дніпро і поле золотом крило,
Собор Мазепин сяє, біліє,
Батька Богдана могила мріє⁵,
Київським шляхом верби похилі
Трибратні давні могили⁶ вкрили.
З Трубайлом Альта меж осокою
Зійшлись, з'єднались, мов брат з сестрою.
І все те, все те радує очі,
А серце плаче, глянуть не хоче!

Попрощалось ясне сонце
З чорною землею,
Виступає круглий місяць
З сестрою зорею,
Виступають із-за хмари,
Хмари звеселіли...
А старий мій подивився,
Сльози покотились...
«Молюсь тобі, боже милий,
Господи великий!
Що не дав мені загинуть,
Небесний владико,
Що дав мені добру силу
Пересидить горе

І привів мене, старого,
На сі святі гори
Одинокий вік дожити,
Тебе восхвалити
І твоєю красою
Серце веселити...
І поховать побитее
Гріхами людськими
На горах оцих високих,
І витать над ними...»
Утер сльози нехолодні,
Хоч не молодії...
І згадував літа свої
Давнії, благії...
Де, як, коли і що робилось?
Було що справді, а що снилось,
Які моря перепливав!..
І темний гайок зелененький,
І чорнобривка молоденька,
І місяць з зорями сіяв,
І соловейко на калині
То затихав, то щебетав,
Святого бога вихваляв;
І все то, все то в Україні!..
І усміхнувся сивий дід...
Бо, може, нігде правди діть,
Було таке, що й женихались,
Та розійшлися, не побрались,
Покинула самого жить,
В хатині віку доживати!..
Старий мій знову зажуривсь,
Ходив довгенько коло хати,
А потім богу помоливсь,
Пішов у хату ночувати.
А місяць хмарою повивсь.

Отакий-то на чужині
Сон мені приснився!
Ніби знову я на волю,
На світ народився.
Дай же, боже, коли-небудь,
Хоч на старість, стати
На тих горах окрадених
У маленькій хаті,

Хоча серце замучене,
Поточене горем,
Принести і положити
На Дніпрових горах.

[Друга половина 1847,
Орська кріпость]

1. *Вибла могила* — висока могила недалеко Переяслава-Хмельницького. Про неї Т. Шевченко писав у археологічних нотатках 1845—1846 рр.: «Между местечками Березауью и Яготинном, в 15 верстах от Переяслава, огромное древнее земляное укрепление. Предание говорит, что какая-то княжна переяславская Домна защищалась здесь от неприятелей (неизвестно от каких) и была ими побеждена, и укрепление разрушено, почему и названо Выбле, то есть выбылое, оставленное».
2. *Трахтемиров* (Трахтемирів) — містечко (тепер село Трахтемирів, Канівського району, Черкаської області) на правому березі Дніпра, неподалік Переяслава-Хмельницького.
3. *Монастирище* — село поблизу Трахтемирова (тепер село Монастирок, Канівського району, Черкаської області).
4. *І всю Гетьманщину кругом...* — так називалися у XVII—XVIII ст. українські землі на Лівобережжі, що входили до складу Російської держави. (Див. прим. 6 до поеми «Катерина»).
5. *Батька Богдана могила мріє...* — «По Золотоношской дороге в семи верстах от города Переяслава высокий курган, называемый Богданова могила». (З археологічних нотаток Т. Шевченка). Богдан — Богдан Хмельницький. (Див. прим. 36 до поеми «Гайдамаки»).
6. *Трибратні давні могили*— «По Киевской дороге в пяти верстах от Переяслава над самой дорогой три высоких Кургана, называемые Трибратни могилы». (З археологічних нотаток Т. Шевченка).

